

بررسی نقش نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل بر روی روابط اجتماعی جوانان (مورد مطالعه: جوانان ۱۵-۲۴ ساله شهر تهران)

ابراهیم کشاورزبان

رشته علوم ارتباطات اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شرق

چکیده

با هدف توسعه درک سیستماتیک نرم افزارهای شبکه های اجتماعی موبایل و با توجه به اهمیت آن، پژوهش حاضر به بررسی رابطه بین نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل و تغییر روابط اجتماعی جوانان در سه سطح خانواده، دوستان و افراد جامعه پرداخته است. این پژوهش از نوع توصیفی، همبستگی-پیمایشی و در عین حال کاربردی بوده است. جامعه آماری آن را جوانان ۱۵ تا ۲۴ ساله شهر تهران تشکیل می دهد. در این پژوهش از فرمول کوکران برای تعیین حجم نمونه استفاده شد. تعداد ۳۸۴ نفر از جوانان ۱۵ تا ۲۴ ساله شهر تهران براساس روش نمونه گیری خوشه ای، از نمونه های در دسترس انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده ها پرسش نامه است که با استخراج اطلاعات آن ها به تجزیه و تحلیل آمار و بررسی رابطه بین نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل و تغییر روابط اجتماعی جوانان در سه سطح خانواده، دوستان و افراد جامعه پرداخته شده است. در ابتدا با استفاده از تحلیل عاملی تاییدی به ارزیابی اعتبار ابزار اندازه گیری پرداخته شده و در ادامه به کمک نرم افزار اس پی اس پژوهش اجرا و فرضیه های پژوهش با احراز شرایط نرمال بودن توزیع داده ها به وسیله آزمون ضریب همبستگی پیرسون مورد تحلیل قرار گرفته اند. یافته های پژوهش نشان می دهد که رابطه معناداری بین سه بعد نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل (فضای صمیمیت، روابط احساسی، وابستگی) و تغییر روابط اجتماعی جوانان در سه سطح خانواده، دوستان و افراد جامعه وجود دارد.

واژه های کلیدی: نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل، روابط اجتماعی، جوانان

۱- مقدمه

مطالعات اخیر نشان می‌دهد که ۶۹ درصد از بزرگسالان - بیش از نیمی از کل جمعیت بزرگسالان در ایالات متحده- از یک شبکه اجتماعی آنلاین استفاده می‌نمایند. علاوه بر این، در حدود نیمی از تمام کاربران اینترنت بزرگسال به صورت روزانه دسترسی به سایت‌های شبکه‌های اجتماعی دارند (وانگ^۱ و همکاران، ۲۰۱۵، ص ۸۶). در ایران نیز حدود ۱۳۰ میلیون سیم کارت توزیع شده و از میان آن‌ها ۵۳ میلیون نفر به گوشی‌های هوشمند دسترسی دارند و اگر ۸۰ درصد آن‌ها هم به اینترنت دسترسی داشته باشند، در ایران ۳۰ میلیون نفر از شبکه‌های موبایلی استفاده می‌کنند و این تعداد به شدت رو به افزایش است (منتظر قائم، ۱۳۹۴، ص ۱۷). به گونه‌ای که براساس آمار به دست آمده از ۹ و نیم میلیون ایرانی عضو شبکه اجتماعی وایبر، ۵ میلیون عضو شبکه فیس بوک، ۴ میلیون نفر عضو وی چت (تا قبل از فیلتر شدن)، ۳ و نیم میلیون عضو واتس آپ و ۳ میلیون نفر عضو اینستاگرام می‌باشند (حسین زاده، ۱۳۹۴، ص ۳۴). لذا آن‌چنان که از آمار بر می‌آید شبکه‌های اجتماعی طی سال‌های گذشته با اقبال بسیار خوبی روبه رو بوده اند و محبوبیت آن‌ها همچنان رو به افزایش است.

اما نفوذ بیش از حد این شبکه‌ها در جامعه و درگیر شدن افراد مختلف با تکنولوژی‌های روز دنیا، نگرانی‌هایی را در بین خانواده‌ها و مسئولان کشور ایجاد کرده است. چرا که این شبکه‌ها به طور بالقوه‌ای چه در سطح روابط بین فردی و چه در سطح روابط اجتماعی، توانایی ایجاد تغییرات اساسی در زمینه زندگی اجتماعی هر فرد را دارند؛ به گونه‌ای که کم شدن ارتباطات درون خانوادگی یکی از این آسیب‌هاست، چرا که برخی افراد در تمام روز درگیر فضای شبکه‌های اجتماعی به خصوص شبکه‌های موبایلی هستند و از محیط اطراف خود غافل می‌شوند، این مسئله در برخی موارد باعث ایجاد اختلال در عادت‌های معمول زندگی می‌شود.

مطالعات پژوهش‌های آفکام^۲ (۲۰۰۸)؛ تیلور و کتر^۳ (۲۰۱۰) و سیلوستر و مک گلاین^۴ (۲۰۱۰) کاربرد جوانان از شبکه‌های اجتماعی را نشان می‌دهد، به گونه‌ای که جوانان نسبت به سایر اقشار جامعه بیشترین مصرف کنندگان از این فن‌آوری می‌باشند. بر پایه این گزارشات نرم افزارهای شبکه‌های اجتماعی موبایل با تسخیر گوشی‌های همراه به نوعی جوانان را تحت سلطه خود درآورده و جای خود را میان جوانان باز کرده است. به گونه‌ای که جوانان ساعتی از شبانه روز را مشغول سرک کشیدن در این فضا هستند.

متأسفانه در سال‌های اخیر مشکلات در روابط اجتماعی در میان جوانان روند صعودی نگران کننده‌ای داشته تا جایی که پدیده‌های نابه‌هنجاری نظیر تغییر در روابط اجتماعی با اعضاء خانواده، دوستان و افراد جامعه و کاهش روابط چهره به چهره با آن‌ها و همچنین دور شدن آن‌ها از محیط‌های اجتماعی و ... به صورت موانع جدی، روابط اجتماعی جوانان را تحت تأثیر قرار داده است. تغییراتی که از طریق تکنولوژی‌های نوظهور ایجاد شده و قوام یافته است.

با در نظر گرفتن آمارهای بالا و با توجه به اینکه جوانان بیشترین کاربران این تکنولوژی‌های ارتباطی هستند، مطالعه تأثیرات این تکنولوژی‌ها بر روی روابط و تعاملات جوانان بسیار حائز اهمیت است. چرا که امروزه فن‌آوری‌های نوین که بخش عظیمی از آن‌ها در قالب رسانه‌های جمعی یا فردی نمود پیدا می‌کند، دل مشغولی عمده نسل‌های جوان است. لذا این امر مهم و ضروری به نظر می‌رسد نقش نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل بر روی روابط اجتماعی جوانان مورد تحلیل و بررسی قرار گیرد. در نتیجه مسأله اصلی پژوهش این است که نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل به عنوان یکی از مهم‌ترین فعالیت‌های اوقات فراغت جوانان در ایران چه تغییراتی را در روابط اجتماعی آن‌ها ایجاد کرده است؟

^۱ . Wang

^۲ . Ofcom

^۳ . Taylor & and Keeter

^۴ . Sylvester & McGlynn

۲- مبانی نظری

با توجه به اینکه انجام هر پژوهش علمی جز در سایه ادبیات و پیشینه آن میسر نیست، در این قسمت به مبانی نظری مرتبط با پژوهش پرداخته می‌شود.

۲-۱- شبکه‌های اجتماعی

در حال حاضر شبکه‌های اجتماعی در بین کاربران چنان مورد استقبال قرار گرفته که به جرات می‌توان گفت یکی از تاثیرگذارترین سرویس‌های ارائه شده است که در سال‌های اخیر تحول شگرفی در نظام اجتماعی کشورهای مختلف جهان به وجود آورده است. عنوان شبکه اجتماعی مجازی با قالب امروزی برای نخستین بار در سال ۱۹۶۰ در دانشگاه ایلینویز در ایالات متحده آمریکا مطرح شد (آریانی و همکاران، ۱۳۹۴، ص ۲۷).

شبکه‌های اجتماعی به عنوان خدمات مبتنی بر وب است که به افراد اجازه ساخت یک پروفایل عمومی یا نیمه عمومی درون یک سیستم محدود، برقراری ارتباط با کاربران دیگر؛ و مشاهده صفحات و جزئیاتی که توسط کاربران دیگر در درون سیستم ایجاد شده است، را می‌دهد (باران و استوک^۱، ۲۰۱۵، ص ۱).

شبکه‌های اجتماعی اطلاعات غنی در مورد فرد و شبکه‌اش، که می‌تواند برای اهداف مختلف کسب و کار مورد استفاده قرار می‌گیرد، ارائه می‌کنند (احمد^۲، ۲۰۱۱، ص ۱۵۵).

ونچرلی در کتاب «قوانین بین المللی و ارتباطات الکترونیکی» شبکه‌های اجتماعی را چنین تعریف می‌کند: شبکه‌های اجتماعی فضاهایی هستند در دنیای مجازی برای ارتباط میان افراد مختلف، با سطوح مختلف دسترسی، همانند فضاهای واقعی به وجود می‌آیند و ایجاد ارتباطات جمعی و میان فردی، تشکیل اجتماعات مجازی، اطلاع رسانی، تبادل اطلاعات و نظرات از شناخته شده‌ترین کارکردهای این فضاها هستند (اسکات^۳، ۲۰۰۴، ص ۲۲).

۲-۲- شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه

در حال حاضر تلفن‌های همراه به طور فزاینده‌ای در سراسر بخش‌های بزرگ جهان، به خصوص در مناطق بسیار پرجمعیت شهری به طور تقریباً ۱۰۰ درصدی نفوذ پیدا کرده است به گونه‌ای که با گسترش دستگاه‌های تلفن همراه و فن‌آوری‌های بی‌سیم، سیستم‌های شبکه اجتماعی موبایل به طور فزاینده‌ای در دسترس هستند (وانگ^۴ و همکاران، ۲۰۱۰، ص ۱۰۳۹). شبکه اجتماعی تلفن همراه شکل جدیدی از شبکه‌های اجتماعی که در آن کاربران قادر به تعامل با محیط اطراف خود از طریق دستگاه‌های تلفن همراه هستند (چانگ^۵ و همکاران، ۲۰۱۴، ص ۱۷۹).

برای شبکه اجتماعی موبایل تعاریف متعددی ذکر شده که هر کدام از آن‌ها به نوعی می‌کوشد تا این پدیده بزرگ جهانی را توصیف نماید، که در ادامه به برخی از این تعاریف پرداخته می‌شود:

شبکه اجتماعی موبایل یک سیستم ارتباطات تلفنی است که شامل روابط اجتماعی با کاربران است (کیاستا^۶ و همکاران، ۲۰۱۱، ص ۲۱۳۰).

شبکه اجتماعی تلفن همراه یک شبکه اجتماعی معمولی است که در آن یک یا چند نفر با منافع و یا علایق مشترکات، با استفاده از تلفن همراه به گفتگو با یکدیگر می‌پردازند (خو^۷ و همکاران، ۲۰۱۲، ص ۱۵۸۴).

¹ . Baran & Stock

² . Ahmad

³ . Scott

⁴ . Wang

⁵ . Chang

⁶ . Kayastha

⁷ . Xu

شبکه اجتماعی موبایل یک سیستم شبکه اجتماعی مبتنی بر دستگاه‌های تلفن همراه است که با هدف ارتباط مردم با موضوعات مختلف در زندگی اجتماعی روزانه ایجاد شده است (تانگ و کیم^۱، ۲۰۱۱، ص ۱۰۸۹). شبکه اجتماعی موبایل به عنوان مجموعه از کاربران و مجموعه‌ای از روابط بین کاربران تعریف شده است (پارک^۲ و همکاران، ۲۰۱۱، ص ۱).

۲-۳- روابط اجتماعی

روابط با دیگران یکی از نیازهای اساسی انسان است. این نیاز چنان مهم است که محرومیت از آن می‌تواند پیامدهای جسمانی و روانی حادی به دنبال داشته باشد (حائری زاده و همکاران، ۱۳۸۸، ص ۲۹). ارتباطات بین دو نفر یا دو گروه و بیشتر که هسته اصلی زندگی اجتماعی را تشکیل می‌دهد، روابط اجتماعی خوانده می‌شود. روابط اجتماعی باید، معنادار باشد و با آگاهی صورت گیرد. منظور از روابط اجتماعی، ارتباط و وابستگی متقابل انسان‌ها و جهت‌گیری رفتاری آن‌ها است. انسان‌ها نیاز ذاتی به برقراری روابط اجتماعی دارند و به همین دلیل، موقعیت‌هایی ایجاد می‌کنند تا بتوانند در آن رابطه اجتماعی را تجربه کنند (حسینی نثار، ۱۳۹۲، ص ۱۰۰). روابط اجتماعی انسان که در قالب زندگی جمعی جلوه گر می‌شود، علاوه بر آن که نیازهای انسان را بهتر و کامل تر تامین می‌کند، راه رسیدن انسان به سعادت را نیز هموارتر می‌کند (فاضل قانع، ۱۳۹۳، ص ۱۴). از نظر ماکس وبر رابطه اجتماعی مهمترین شکل رفتار اجتماعی یا به عبارت دیگر رفتار دوجانبه اجتماعی است. به عقیده وی بررسی آن مضمون اصلی جامعه شناسی است. رابطه اجتماعی در جایی وجود دارد که افراد متقابلاً رفتار خود را به رفتار محتمل دیگری متکی سازند. ماکس وبر همچنین رابطه اجتماعی را به عنوان مناسبات معنی‌داری که به مقتضای آن افراد متقابلاً رفتارشان را نسبت به یکدیگر جهت می‌دهند، تعریف می‌کند (مهدی زاده و خوشنام، ۱۳۹۳، ص ۹۳).

۲-۴- جوانان و شبکه‌های اجتماعی

شبکه‌های اجتماعی اینترنتی، امروزه با استقبال فراوانی از سوی جوانان مواجه شده و جوانان بخش قابل توجهی از اوقات فراغت خود را در این شبکه‌ها سپری می‌کنند. به گونه ای که در دنیای امروز با گسترش فرهنگ عضویت در شبکه‌های اینترنتی به ویژه در میان جوانان، زندگی به سبک شبکه‌های اجتماعی اینترنتی، به سرعت در حال گسترش است. شبکه‌های اجتماعی اینترنتی به عنوان مهم‌ترین مصادیق امر، به محلی برای حضور اقشار مختلف جامعه به ویژه جوانان و امکان تبادل آرا و افکار ایشان و تامین نیازهای متناسب با زندگی اجتماعی جوانان تبدیل شده‌اند (بشیر و افراسیابی، ۱۳۹۱، صص ۳۵-۳۲). یکی از موضوعاتی که مورد توجه جدی پژوهشگران عصر حاضر و محور بسیاری از پژوهش‌ها و مطالعات قرار گرفته است، رابطه میان جوانان و شبکه‌های اجتماعی است. در واقع این دو پرسش مطرح می‌شود که شبکه‌های اجتماعی چه تاثیری بر جوانان دارند و نیز اینکه جوانان چه استفاده‌ای از رسانه‌ها می‌کنند. این پژوهش‌ها طیف وسیعی از دیدگاه‌های مثبت و منفی را دربر می‌گیرد. درانتر معتقد است که رابطه میان جوانان و رسانه‌ها دو شکل کلی به خود گرفته است: یکی گفتمان بدبینی فرهنگی و دیگری گفتمان خوش بینی فرهنگی. ارزیابی منفی بین جوانان و رسانه‌ها به ویژه در مشاجره‌های عمومی به دنبال معرفی فن‌آوری‌های نوین رسانه‌ای دیده می‌شود، مشاجراتی که در نزدیکی مرز هراس رسانه‌ای قرار می‌گیرند (کلانتری و حسینی، ۱۳۸۷، ص ۲۹).

۲-۵- نقش نرم افزارهای شبکه‌های اجتماعی موبایل بر روابط اجتماعی

^۱ . Tang & Kim

^۲ . Park

در دنیای امروز، شبکه اجتماعی و تلفن همراه نقش بسیار مهمی در روابط مردم در سرتاسر جهان ایفا می‌کنند، به طوری که با رشد فزاینده استفاده افراد از شبکه‌های اجتماعی آنلاین و تلفن همراه، روانشناسان نگرانی‌هایی در مورد تاثیر این ارتباطات بر روابط اجتماعی دنیای واقعی و نیز دیگر ابعاد روانشناختی و شخصیتی افراد ابراز کرده اند.

تلفن همراه و خدمات وابسته به آن از جلوه‌های اصلی «وابستگی» انسان امروز به فن‌آوری های نوین ارتباطی می‌باشد. دل‌بستگی و علاقه‌مندی شدیدی که می‌توان آن را «اعتیاد» نامید. این رواج و دگرگونی به ویژه در بین نسل جوان قابل توجه و اندازه‌گیری است، چرا که آنان بیش از آنکه تلفن همراه را یک وسیله مخابراتی بدانند، از آن به عنوان یک همراه همیشگی و دارای کاربردهای ارتباطی گوناگون (با تاکید بر خاصیت رسانه ای آن) یاد کرده‌اند (ملکیان و همکاران، ۱۳۹۲، ص ۸۰).

تعاملات اجتماعی بر روابط رودررو و ارتباطات معنایی ناشی از گفت و گوی روزمره و واقعی تاکید می‌کنند. این تعریف از تعاملات اجتماعی با ورود تکنولوژی‌های جدید و شکل‌گیری فضای مجازی، تمایز اولیه میان دنیای واقعی و مجازی را با تغییر دو مفهوم زمان و مکان و به هم فشردگی آن‌ها از میان برده و باعث تغییر و تحول اساسی در رفتار اجتماعی زندگی روزمره شده است (نجف زاده و همکاران، ۱۳۹۴، ص ۶۴).

باید توجه کنیم که توسعه ارتباطات الکترونیکی جدید فقط شامل تاسیس و ایجاد شبکه‌های جدید برای انتقال اطلاعات بین افرادی نیست که روابط اجتماعی اصلیشان دست نخورده باشد، بلکه توسعه فن‌آوری های ارتباطی شکل‌های جدید عمل، همکنشی و انواع جدید روابط اجتماعی، شکل‌هایی که با نوع همکنشی چهره به چهره که در بیشتر تاریخ بشر رایج بوده کاملاً تفاوت دارند ایجاد می‌کند (خلاده، ۱۳۹۲، ص ۲).

شبکه‌های اجتماعی مختلف با سرویس‌ها و خدمات مختلفی که در اختیار کاربران خود قرار می‌دهند، موجب تاثیرگذاری بیشتر روی زندگی آن‌ها و جامعه و رفتارهای اجتماعی می‌شوند. و به گفته متخصصان ارتباطات، شبکه‌های اجتماعی بیش از پیش رابطه‌های چهره به چهره را کاهش می‌دهند (اسلامی، ۱۳۹۱، ص ۱۷).

هندرسون^۱ (۲۰۱۱) تاکید می‌کند که ارتباطات چهره به چهره، یا شخص به شخص شامل انتخاب کلمات، زبان بدن، حرکات و موقعیت، حالت چهره، مهارت‌های گوش دادن و بسیاری موارد دیگر است؛ که با هم اجزای چندگانه یک پیام موثر را تشکیل می‌دهند. اما، در ارتباطات مجازی به عنوان مثال برقراری ارتباط از طریق شبکه‌های اجتماعی، بسیاری از این جوانب گم شده است، چرا که افراد در این شبکه‌ها با عناصری جایگزینی مانند شکلک، وب کم برای نشانه‌های بصری، میکروفون برای نشانه‌های صوتی و غیره با یکدیگر ارتباط برقرار می‌نمایند (رحمان^۲، ۲۰۱۴، ص ۲۱۵).

به عبارت دیگر، این ابزارها، اعضای گروه را به جای همگرایی، به واگرایی سوق می‌دهند، تا جایی که هر عضو خانواده صرفاً در یک فضای فیزیکی مشترک زندگی کرده، اما هیچ تعاملی با هم نخواهند داشت. در ادامه، متأسفانه، اهداف آن‌ها نیز به تدریج نسبت به هم، واگرا شده و منفک می‌شوند. در این مسیر، تعامل واقعی فرد به جای آن که با افراد دیگری در محیط انسانی سامان بیابد، با رسانه‌های الکترونیکی، شکل می‌گیرد و به دلیل برتری تکنولوژیکی و تجهیزات خیره کننده رسانه‌ای، نوعی رعب فرهنگی و انفعال شخصیتی در فرد ایجاد می‌گردد. نتیجه این می‌شود که افراد خانواده به جای گفت و گوی صمیمی با یکدیگر که می‌تواند به تقویت پیوندهای عاطفی و انسجام اعضای خانواده منجر شود، با ابزارهای الکترونیکی ارتباط برقرار می‌کنند، ارتباطی که فاقد بار عاطفی، احساسی و هیجانی است (شمس زاده علوی، ۱۳۸۷، صص ۴-۵).

۲-۶- چارچوب نظری پژوهش

در این بخش از تئوری های زیادی استفاده گردیده است، اما از این میان، نظریه کنش ارتباطی هابرماس، نظریه وابستگی مخاطب، نظریه کاشت و نظریه مارشال مک لوهان به عنوان چارچوب نظری پژوهش در نظر گرفته شده که به اختصار به آن اشاره می‌شود:

^۱ . Henderson

^۲ . Rahman

۲-۶-۱- نظریه کنش ارتباطی هابرماس

هابرماس اساس زندگی اجتماعی را ارتباط می‌داند، بر این اساس، حوزه عمومی شبکه‌ای برای تبادل اطلاعات و دیدگاه‌ها بین شهروندان است (خانیک و بابائی، ۱۳۹۱، ص ۸۵). هابرماس معتقد است در محیط تعاملی اینترنت افراد به راحتی می‌توانند نیازهای خود را مطرح کنند و این طرح نیازها باعث شکل‌گیری یک فضای گفت‌وگو و مباحثه شده و در این مباحثه افکار جدیدی شکل می‌گیرد. هابرماس می‌افزاید روابط میان گویندگان و شنودگانی که از توان ارتباط برخوردارند، موجب می‌شود تا یکی دیگر از کارکردهای گفتار که همان شیوه یا همان کاربرد زبان عادی تلفیق شده است وارد عمل گردد و در کاربرد توصیفی زبان هر گفتار کنش نوعی در بردارنده قول صمیمیت یا صداقتی است که با آن من‌گوینده احساسات، نیازها و نیت‌های درونیم را برای شنونده ابراز می‌کنم، درست در همین بعد است که گفتار شنونده را به دنیای درونی احساس‌ها و انگیزه‌های من و همین‌طور به ارزیابی صحت گفته‌های من می‌کشاند. پس این احساسات باعث شده که روابط بین افراد صمیمی شده و نیازهای خود را بیان کنند و انرژی عاطفی خود را در این محیط مصرف کنند (کفاشی، ۱۳۸۸، ص ۵۹).

۲-۶-۲- نظریه وابستگی مخاطب

نظریه وابستگی حاکی از آن است که افراد وابستگی‌های متفاوتی به رسانه‌ها دارند و این وابستگی‌ها از شخصی به شخص دیگر، از گروهی به گروه دیگر و از فرهنگی به فرهنگ دیگر متفاوت است. نظریه وابستگی اخیراً به وابستگی‌های مردم به رسانه‌ها به صورت فردی تأکید می‌کند تا به صورت مخاطبان انبوه و توده وار. به عبارتی، میزان و شدت وابستگی افراد به رسانه‌ها متأثر از متغیرهای در حال تعامل جامعه شناختی و روان‌شناختی است. نظریه وابستگی با فردی شدن و ورود به دنیای رسانه‌های فردی، فرآیندی عاطفی یافته است. به گونه‌ای که امروز تعلق خاطر به شبکه اجتماعی تلفن همراه در ارتباطات میان فردی را می‌توان «وابستگی عاطفی» نام‌گذاری کرد (ملکیان و همکاران، ۱۳۹۲، ص ۸۳).

به این ترتیب شاکله اصلی نظریه وابستگی را می‌توان در این گزاره‌ها خلاصه نمود: توان بالقوه پیام‌های رسانه‌های جمعی برای دستیابی به طیفی گسترده از تأثیرات شناختی، عاطفی و رفتاری زمانی افزایش می‌یابد که نظام رسانه‌ای به گونه‌ای منحصر به فرد عمل کرده و کارکردهای خاص اطلاع‌رسانی را بر عهده گیرد. این توان بالقوه همچنین می‌تواند زمانی افزایش یابد که به دلیل منازعات و تغییرات گسترده، میزان بالایی از بی‌ثباتی اجتماعی پدید آمده باشد. باید اضافه کرد که به هر طریق در دوری دیگر تغییرات شناختی، عاطفی و رفتاری در مخاطبان می‌تواند منجر به تغییراتی دیگر در نظام اجتماعی و رسانه‌ای یک جامعه شود. اینگونه است که می‌توان روابط سه‌گانه‌ای را میان مخاطب، رسانه و جامعه متصور شد (اسماعیلی و فیاض، ۱۳۹۲، ص ۱۱).

۲-۶-۳- نظریه کاشت

نظریه کاشت یا پرورش گریب، بر کنش متقابل میان رسانه و مخاطبانی که از آن رسانه استفاده می‌کنند و نیز بر چگونگی تأثیرگذاری رسانه‌ها بر مخاطبان تأکید دارد. فرض اساسی این نظریه این است که بین میزان مواجهه و استفاده از رسانه و واقعیت‌پنداری در محتوا و برنامه‌های آن رسانه ارتباط مستقیم وجود دارد. به این صورت که ساعت‌های متمادی مواجهه با رسانه‌ای خاص باعث ایجاد تغییر نگرش و دیدگاه‌های موافق با محتوای رسانه می‌شود (عباسی قادی و خلیلی کاشانی، ۱۳۹۰، ص ۸۱).

گریب تا آن‌جا پیش می‌رود که می‌گوید، رسانه‌ها به دلیل نظم و هماهنگی که در ارائه پیام در طول زمان دارند، قدرت اثرگذاری فراوانی دارند؛ به طوری که باید آن‌ها را شکل‌دهنده جامعه دانست (قاسمی و همکاران، ۱۳۹۱، ص ۱۷).

۲-۶-۴- نظریه مارشال مک لوهان

مک لوهان دنیای امروز را دنیای الکترونیک می‌داند و معتقد است: محیط الکترونیکی عصر حاضر، فضای قدیمی تصویری را که سال‌هاست به آن خو گرفته‌ایم، نامطبوع و بدون ارزش خواهد ساخت. در دنیای الکترونیک حوادث، اشیاء و موجودات در یکدیگر فرو می‌روند، با یکدیگر رابطه پیدا می‌کنند، جدایی‌ها از بین می‌رود، تمایزات فراموش می‌گردد، شباهت‌ها خودنمایی می‌کند و بدین ترتیب محیط جدید به وجود می‌آید؛ محیطی که می‌توان آن را دهکده جهانی نامگذاری کرد. یک دهکده بزرگ جهانی که خصوصیات قبیله‌ای را در مقیاس وسیع تر محفوظ می‌دارد (برهانی، ۱۳۹۲، صص ۳-۴).

مک لوهان معتقد است که وسایل ارتباط جمعی جدید مانند تلویزیون، رادیو، مطبوعات، اینترنت و ... شیوه‌های زندگی بشری را تحت تاثیر خود قرار داده و متحول نموده و به گونه‌ای جهان کنونی را به یک دهکده کوچک تبدیل کرده است که در آن افکار و اعمال جوامع از یک دیگر پنهان نمی‌باشند و در عین حال تاریخ شاهد به منصفه ظهور رسیدن یک نوع جدید از فردگرایی انسانی است (برهانی، ۱۳۹۲، ص ۴).

۲-۷- پیشینه پژوهش

در ادامه جدیدترین پژوهش‌ها و مطالعات انجام شده در حیطه موضوع پژوهش در داخل و خارج از کشور آورده شده است:

اصغریو ماسوله و محمدی کلاته میر اسماعیل (۱۳۹۳) در پژوهش خود به تأثیر مصرف اینترنت و شبکه‌های غربی بر روابط میان اعضای خانواده پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش حاکی از آن است که مدت زمان صرف شده برای تماشای شبکه‌های غربی بر روابط میان اعضای خانواده تأثیر گذار است.

آرامون (۱۳۹۲) در پژوهش خود به بررسی میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی در تغییر رفتار اجتماعی جوانان پرداخته است. مهم‌ترین نتایج به دست آمده از پژوهش به شرح زیر است: بین دو متغیر کنش اجتماعی و رفتار ارتباطی کاربران شبکه اجتماعی فیس‌بوک همبستگی مثبت معنی‌دار وجود دارد.

فلاطونی (۱۳۹۲) در پژوهش خود با عنوان «مطالعه رابطه میزان پذیرش مظاهر نوگرایی و استفاده از رسانه‌ها با چگونگی روابط خانوادگی در شهر یزد» به این نتیجه دست یافت که نوگرایی و مظاهر آن تأثیری منفی بر روابط خانوادگی دارند، بدین معنی که با افزایش مظاهر نوگرایی و استفاده از رسانه‌های جمعی (خارجی و حتی داخلی) از مطلوبیت روابط خانوادگی کاسته می‌شود.

اسلامی (۱۳۹۱) در پژوهش خود به بررسی شبکه‌های اجتماعی و تأثیرات آن‌ها بر ابعاد مختلف زندگی پرداخته است و به این نتیجه رسید که شبکه‌های اجتماعی در ابعاد مختلف زندگی افراد (فردی و اجتماعی) تأثیرگذارند.

آقابابایی و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که میزان استفاده از اینترنت بر متغیرهای کاهش فعالیت‌های روزانه، بی‌اعتمادی والدین نسبت به فرزندان، کاهش ارتباطات چهره به چهره، کناره‌گیری اجتماعی، کاهش فعالیت‌های اجتماعی تأثیرگذار است.

ظریفیان همتیان (۱۳۹۱) در پژوهش خود با عنوان «بررسی علل گرایش نوجوانان به استفاده از رسانه‌های فردی و تأثیر آن در روابط خانوادگی از دیدگاه کارشناسان» به این نتیجه رسیدند که از نظر کارشناسان کاهش روابط عاطفی با خانواده و کاهش ارتباط چهره به چهره با خانواده مهمترین مشکلات ناشی از وابستگی نوجوانان به رسانه‌های فردی بیان شده است.

عقیلی و پوری (۱۳۹۰) در پژوهش خود به بررسی تاثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر ارتباطات کاربران پرداختند و نتایج نشان داد که شبکه‌های اجتماعی مجازی تأثیر به سزایی در نحوه رفتار و ارتباطات بین فردی کاربران در این گونه شبکه‌ها دارند.

شیخ انصاری (۱۳۸۴) در پژوهش خود با عنوان «اثر اینترنت بر روابط اجتماعی و فرهنگی نوجوانان در شهر تهران» به این نتیجه رسید که اینترنت باعث افزایش روابط نوجوانان با دوستان غیر همجنس خود شده است.

راجو^۱ و همکاران (۲۰۱۴) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که افزایش استفاده از شبکه‌های اجتماعی منجر به کاهش روابط با خانواده و دوستان در میان دانشجویان شده است.

چاسومبات^۲ (۲۰۱۴) در پژوهش خود به این نتیجه رسید که چک کردن مداوم فیس بوک به چگونگی نگهداری و توسعه افراد در روابط آنلاین خود با دیگران آسیب رسانده است. همچنین سایت‌های شبکه اجتماعی با تکیه بر تعاملات مجازی برقراری ارتباطات را تغییر داده است، به گونه‌ای که ارتباطات چهره به چهره کاهش یافته است.

ویلگاس^۳ (۲۰۱۳) در پژوهش خود به این نتیجه رسید که رسانه‌ها علاوه بر این که به عنوان مکانیسمی برای معاشرت و برقراری ارتباطات هستند، اثرات مضر و ناخواسته‌ای در برقراری ارتباط بین پدر و مادر و فرزندان ایجاد می‌کنند، به گونه‌ای که مانع توسعه روابط در خانواده می‌شود.

ال- خدام^۴ (۲۰۱۳) در پژوهش خود به تاثیر شبکه اجتماعی فیس‌بوک در ارتباطات بین فردی در بین دانشجویان دانشگاه کالج اربد^۵ پرداخته است، که بخشی از نتایج نشان داد که فیس‌بوک بر رفتار دانشجویان دختران دانشگاه کالج اربد تاثیرگذار بوده است، زیرا تمایل ارتباط بین فردی دانشجویان را با دیگران کاهش داده است.

نیوهام^۶ (۲۰۱۲) در پژوهش خود به این نتیجه رسید که عضویت در شبکه‌های اجتماعی بر روابط اجتماعی به صورت چهره به چهره تاثیر منفی دارد، به گونه‌ای که اکثریت شرکت‌کنندگان بیان داشتند عضویت در شبکه‌های اجتماعی باعث کاهش روابط چهره به چهره آن‌ها با دوستانشان شده است.

مولر^۷ (۲۰۱۰) در پژوهش خود به سایت‌های شبکه‌های اجتماعی و مهارت‌ها و ارتباطات فردی پرداخته است و به این نتیجه رسید که استفاده از شبکه‌های اجتماعی منجر به از بین رفتن ارتباطات و مهارت‌های بین فردی شده است.

میکل^۸ (۲۰۱۰) در پژوهش خود با عنوان «فیس‌بوک و تهاجم به جوامع فن‌آوری» به این نتیجه رسید که بیش از نیمی از کاربرانی که از سایت‌هایی از جمله (فیس‌بوک و یوتیوب) استفاده کرده‌اند، زمان خود را به جای آن‌ها با اعضای خانواده یا دوستان واقعی بگذرانند، صرف گذراندن در اینترنت کرده‌اند.

شیم^۹ (۲۰۰۷) در پژوهش خود به این نتیجه رسید که اینترنت رفتار دانش‌آموزان را تحت تاثیر قرار داده است، زیرا تمایل آن‌ها به ارتباطات شخصی، و ارتباط چهره به چهره آن‌ها با خانواده و دوستان کاهش یافته است.

مک فرسن و همکاران^{۱۰} (۲۰۰۶) در پژوهش خود به انزوای اجتماعی در آمریکا پرداخته است و به این نتیجه رسید که پیدایش و گسترش اینترنت و موبایل منجر می‌شود افراد به طور روز افزون به لحاظ اجتماعی منزوی شوند، اندازه شبکه اجتماعی آن‌ها کاهش یافته و روابط آن‌ها بیشتر با افراد مشابه خود باشد.

۲-۸- مدل مفهومی پژوهش

با توجه به مطالب مطرح شده در بالا، مطالعه حاضر با در نظر گرفتن آن‌که نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل به مثابه فن‌آوری نوین، تاثیر زیادی بر روابط اجتماعی جوانان دارد، می‌کوشد تا با استفاده از نظریه کنش ارتباطی هابرماس، نظریه وابستگی مخاطب، نظریه کاشت و نظریه مارشال مک‌لوهان بیان شده به تحلیل این موضوع بپردازد. به گونه‌ای که برای بررسی ابعاد نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل (فضای صمیمیت، روابط احساسی، وابستگی) به عنوان متغیر مستقل از نظریه کنش

¹ . Raju

² . Chasombat

³ . Villegas

⁴ . Al-Khaddam

⁵ . Irbid

⁶ . Newham

⁷ . Moeller

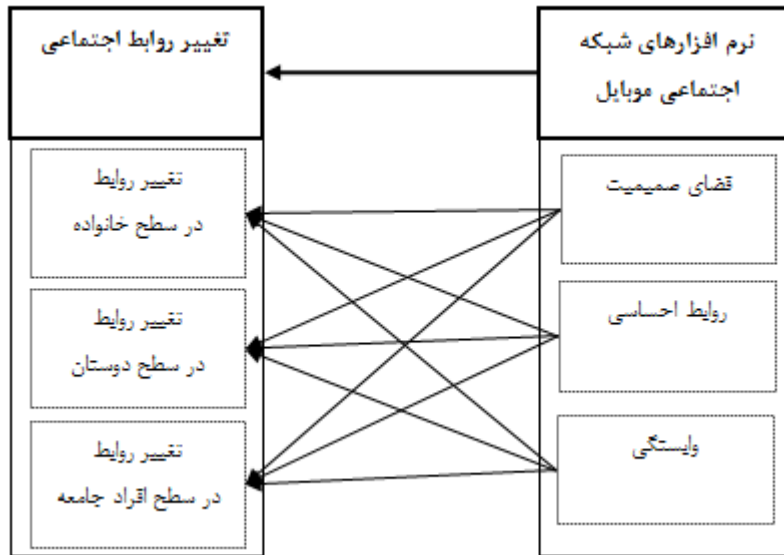
⁸ . Mecheel

⁹ . Shim

¹⁰ . McPherson

ارتباطی هابرماس و نظریه وابستگی مخاطب و برای بررسی ابعاد روابط اجتماعی جوانان (خانواده، دوستان، افراد جامعه) به عنوان متغیر وابسته از نظریات کاشت و مارشال مک لوهان استفاده می‌شود.

شکل ۱- مدل مفهومی پژوهشی

با توجه به مدل مفهومی پژوهش می‌توان فرضیات را به شرح ذیل بیان نمود:

فرضیه اصلی: بین نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل و تغییر روابط اجتماعی جوانان رابطه معناداری وجود دارد.
فرضیات فرعی:

۱. بین ایجاد فضای صمیمیت در نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل و تغییر روابط جوانان در سطح خانواده رابطه معناداری وجود دارد.
۲. بین ایجاد روابط احساسی در نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل و تغییر روابط جوانان در سطح خانواده رابطه معناداری وجود دارد.
۳. بین وابستگی به نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل و تغییر روابط جوانان در سطح خانواده رابطه معناداری وجود دارد.
۴. بین ایجاد فضای صمیمیت در نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل و تغییر روابط جوانان در سطح دوستان رابطه معناداری وجود دارد.
۵. بین ایجاد روابط احساسی در نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل و تغییر روابط جوانان در سطح دوستان رابطه معناداری وجود دارد.
۶. بین وابستگی به نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل و تغییر روابط جوانان در سطح دوستان رابطه معناداری وجود دارد.
۷. بین ایجاد فضای صمیمیت در نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل و تغییر روابط جوانان در سطح افراد جامعه رابطه معناداری وجود دارد.
۸. بین ایجاد روابط احساسی در نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل و تغییر روابط جوانان در سطح افراد جامعه رابطه معناداری وجود دارد.

۹. بین وابستگی به نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل و تغییر روابط جوانان در سطح افراد جامعه رابطه معناداری وجود دارد.

۳- روش تحقیق

پژوهش حاضر از حیث نحوه گردآوری داده‌ها از نوع توصیفی/همبستگی، از شاخه میدانی و از لحاظ هدف، کاربردی به شمار می‌رود. جامعه آماری این پژوهش را جوانان ۱۵ تا ۲۴ ساله شهر تهران تشکیل می‌دهد. در پژوهش حاضر جوانان ۱۵ تا ۲۴ ساله شهر تهران با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای، از نمونه‌های در دسترس انتخاب شدند. و حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۳۸۴ نفر به دست آمد. ابزار اصلی گردآوری اطلاعات پرسش‌نامه است که بر این اساس برای سنجش ابعاد متغیر تغییر روابط اجتماعی ۱۴ سوال (۵ سوال برای سنجش متغیر تغییر روابط در سطح خانواده، ۶ سوال برای سنجش متغیر تغییر روابط در سطح دوستان، ۳ سوال برای سنجش متغیر تغییر روابط در سطح افراد جامعه)؛ و برای سنجش ابعاد متغیر نرم افزارهای شبکه‌های اجتماعی موبایل ۱۲ سال (۴ سوال برای سنجش متغیر وابستگی، ۴ سوال برای سنجش متغیر فضای صمیمیت و ۴ سوال برای سنجش متغیر روابط احساسی) با طیف ۵ تایی لیکرت در نظر گرفته شده است. این پژوهش به منظور دستیابی به روایی مطلوب پرسش‌نامه در ابتدا با استفاده از جلسات گفتگو با افراد صاحب‌نظر و راهنمایی‌های اساتید محترم پرسش‌نامه اولیه طراحی شد. سپس برای بررسی نهایی، ابتدا با این پرسش‌نامه یک پیش‌آزمون اولیه در یک گروه نمونه ۳۰ تایی انجام پذیرفت. به صورتی که توزیع پرسش‌نامه حضوراً توسط محقق اجرا و نحوه پاسخ و عکس‌العمل پاسخگویان مشاهده شده و نیز اشکالات و موارد مطرح شده توسط آنان مکتوب گردید و از این نظرات در بازبینی سوالات و رفع اشکالات مطرح شده استفاده شد. به همین دلیل جهت اطمینان بیشتر از روایی پرسش‌نامه از روایی سازه از طریق روش تحلیل عاملی با استفاده از نرم افزار لیزرل^۱ استفاده گردید.

جدول ۱- نتایج تحلیل عاملی تأییدی متغیرهای مربوط به فرضیه‌ها

شماره سوالات	متغیرها	بار عاملی	آماره t
۱	تغییر روابط در سطح خانواده	۰/۶۸	۵/۶۹
۲		۰/۴۳	۶/۶۴
۳		۰/۵۵	۶/۹۰
۴		۰/۸۵	۶/۹۴
۵		۰/۸۲	۶/۵۲
۶	تغییر روابط در سطح دوستان	۰/۶۰	۶/۹۷
۷		۰/۸۳	۵/۶۸
۸		۰/۷۱	۵/۵۰
۹		۰/۷۸	۶/۹۷

^۱ . Lisrel

۶/۹۸	۰/۸۱		۱۰
۶/۸۴	۰/۵۷		۱۱
۷/۰۹	۰/۷۴	تغییر روابط در سطح افراد جامعه	۱۲
۶/۹۱	۰/۹۲		۱۳
۶/۸۴	۰/۸۸		۱۴
۳/۹۱	۰/۵۶	وابستگی	۱۵
۵/۷۲	۰/۶۳		۱۶
۶/۹۸	۰/۷۶		۱۷
۶/۹۶	۰/۸۵		۱۸
۶/۹۳	۰/۸۷	فضای صمیمیت	۱۹
۶/۸۸	۰/۴۹		۲۰
۶/۸۸	۰/۴۶		۲۱
۶/۲۴	۰/۸۳		۲۲
۶/۷۵	۰/۶۶	روابط احساسی	۲۳
۳/۴۲	۰/۶۳		۲۴
۶/۵۲	۰/۵۹		۲۵
۶/۲۴	۰/۴۶		۲۶

چنانچه جدول ۱ نشان می‌دهد میزان بار عاملی در اکثر موارد به عدد یک نزدیک است و آماره t مربوط به تمام بارهای عاملی از ۱/۹۶ بزرگتر می‌باشد؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که سوالات انتخاب شده ساختارهای عاملی مناسبی را جهت اندازه‌گیری متغیرها و ابعاد مورد مطالعه در مدل پژوهش فراهم می‌کنند.

به منظور سنجش پایایی سوالات پرسش‌نامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است که برای متغیرهای نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل، فضای صمیمیت، روابط احساسی، وابستگی، تغییر روابط اجتماعی، تغییر روابط در سطح خانواده، تغییر روابط در سطح دوستان، تغییر روابط در سطح افراد جامعه، به ترتیب ۰/۸۸۰، ۰/۷۱۸، ۰/۷۲۶، ۰/۸۰۶، ۰/۸۵۵، ۰/۷۱۷، ۰/۸۴۹، ۰/۷۷۰ به دست آمد. چون ضریب پایایی آلفای کرونباخ برای تمام متغیرها از ۰/۷ (حداقل آلفای کرونباخ) بیشتر می‌باشند، بنابراین می‌توان گفت پرسش‌نامه مورد بررسی از پایایی بالایی برخوردار می‌باشد.

در مرحله تحلیل داده‌ها، از آمار توصیفی نظیر فراوانی، درصد فراوانی استفاده شده است و از آزمون ضریب همبستگی پیروسن جهت تایید یا رد فرضیات پژوهش از طریق نرم افزار اس پی اس بهره گرفته شده است.

۴- نتایج

نتایج با استفاده از نرم افزار آماری اس پی اس نشان داد که زنان ۵۷/۹ درصد نمونه جمعیت را به خود اختصاص داده و مردان نیز ۴۲/۱ درصد را تشکیل داده‌اند. ۵۶/۱ درصد از پاسخ دهندگان بین ۲۱ تا ۲۴ سال، ۳۷/۱ درصد بین ۱۹ تا ۲۱ سال، ۷/۴ درصد بین ۱۵ تا ۱۷ سال و بقیه افراد بین ۱۷ تا ۱۹ سال سن دارند. بدین ترتیب بیشترین درصد در طبقه سنی بین ۲۱ تا ۲۴ سال قرار دارند، که نشان دهنده‌ی این است که کاربران اینترنتی از نظر سنی دارای پختگی و تجربه بالا می‌باشند. بیشترین فراوانی به طبقه کارشناسی با ۴۹/۱ درصد از نمونه اختصاص دارد و طبقه فوق دیپلم با ۳/۸ درصد کم‌ترین فراوانی را دارد. فوق لیسانس و بالاتر با ۴۲/۴ درصد و دیپلم با ۴/۷ درصد نیز در این میان قرار دارند. مدت زمان استفاده اکثر پاسخ دهندگان از شبکه‌های اجتماعی موبایل از سه ساعت تا بیشتر (۳۰/۴ درصد) می‌باشد. این امر نشان دهنده نفوذ بسیار بالای این شبکه‌ها در میان کاربران عضو و در نهایت حرفه‌ای شدن کاربران در حیطه استفاده از این قبیل شبکه‌ها تلقی شود. از آنجایی که نرمال بودن توزیع داده‌ها شرط اساسی برای آزمون فرضیات است؛ لازم است قبل از آزمون فرضیه‌ها، نرمال بودن آن‌ها کنترل شود. نتیجه مربوط به آزمون کلموگروف - اسمیرنوف^۱ در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲- نتایج آزمون کولموگوروف - اسمیرنوف

متغیرها	آماره Z	سطح معناداری	نتیجه
نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل	۰/۶۵۲	۰/۲۱۰	نرمال است
فضای صمیمیت	۰/۵۴۳	۰/۲۱۷	نرمال است
روابط احساسی	۰/۹۳۰	۰/۳۰۱	نرمال است
وابستگی	۰/۲۳۳	۰/۲۴۱	نرمال است
تغییر روابط اجتماعی	۰/۵۴۹	۰/۵۱۷	نرمال است
تغییر روابط در سطح خانواده	۰/۵۷۰	۰/۴۱۵	نرمال است
تغییر روابط در سطح دوستان	۰/۸۱۰	۰/۲۶۳	نرمال است
تغییر روابط در سطح افراد جامعه	۰/۴۹۵	۰/۱۷۲	نرمال است

در جدول ۲ با توجه به اینکه سطح معناداری آزمون در تمام متغیرها بالاتر از ۰/۰۵ می‌باشد، ادعای نرمال بودن متغیرهای پژوهش پذیرفته شده است. حال با توجه به نرمال بودن توزیع داده‌ها به تحلیل فرضیه‌های پژوهش پرداخته می‌شود:

^۱. Kolmogorov-Smirnov *tes*

براساس جدول ۳ ضریب همبستگی پیرسون بین نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل و تغییر روابط اجتماعی جوانان برابر با ۰/۶۴۳ می باشد و مقداری مثبت است. همچنین سطح معناداری آزمون برابر با ۰/۰۰۰ است که از ۰/۰۵ کمتر می باشد ($Sig=0/000 < 0/05$). بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد فرضیه صفر (H_0) رد می شود و می توان گفت بین نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل و تغییر روابط اجتماعی جوانان رابطه معناداری وجود دارد و فرضیه اصلی پژوهش تأیید می گردد.

جدول ۳- نتایج آزمون همبستگی پیرسون در فرضیه اصلی

Sig	میزان همبستگی	نوع همبستگی	متغیر
۰/۰۰۰*	۰/۶۴۳	پیرسون	نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل
			تغییر روابط اجتماعی جوانان

* معناداری در سطح ۵ درصد و با اطمینان ۹۵ درصد

در خصوص رابطه بین تک تک ابعاد نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل (فضای صمیمیت، روابط احساسی، وابستگی) و تغییر روابط جوانان در سطح خانواده، نتایج نشان داد که چون مقدار ضریب همبستگی پیرسون بین ابعاد نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل (فضای صمیمیت، روابط احساسی، وابستگی) و تغییر روابط جوانان در سطح خانواده مثبت است و سطح معناداری آزمون از ۰/۰۵ کمتر می باشد، بنابراین بین فضای صمیمیت، روابط احساسی، وابستگی در نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل و تغییر روابط جوانان در سطح خانواده رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. این نتایج در جدول ۴ نشان داده شده است.

جدول ۴- نتایج آزمون همبستگی پیرسون رابطه بین ابعاد نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل و تغییر روابط جوانان در سطح خانواده

فرضیه	متغیر	میزان همبستگی	Sig
۱	ایجاد فضای صمیمیت در نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل ← تغییر روابط جوانان در سطح خانواده	۰/۲۲۲	۰/۰۰۰*
۲	ایجاد روابط احساسی در نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل ← تغییر روابط جوانان در سطح خانواده	۰/۲۳۶	۰/۰۰۰*
۳	وابستگی به نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل ← تغییر روابط جوانان در سطح خانواده	۰/۲۳۴	۰/۰۰۰*

* معناداری در سطح ۵ درصد و با اطمینان ۹۵ درصد

در خصوص رابطه بین تک تک ابعاد نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل (فضای صمیمیت، روابط احساسی، وابستگی) و تغییر روابط جوانان در سطح دوستان، نتایج نشان داد که چون مقدار ضریب همبستگی پیرسون بین ابعاد نرم افزارهای شبکه

اجتماعی موبایل (فضای صمیمیت، روابط احساسی، وابستگی) و تغییر روابط جوانان در سطح دوستان مثبت است و سطح معناداری آزمون از ۰/۰۵ کمتر می باشد، بنابراین بین فضای صمیمیت، روابط احساسی، وابستگی در نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل و تغییر روابط جوانان در سطح دوستان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. این نتایج در جدول ۵ نشان داده شده است.

جدول ۵- نتایج آزمون همبستگی پیرسون رابطه بین ابعاد نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل و تغییر روابط جوانان در سطح دوستان

فرضیه	متغیر	میزان همبستگی	Sig
۴	ایجاد فضای صمیمیت در نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل ← تغییر روابط جوانان در سطح دوستان	۰/۵۰۵	۰/۰۰۰*
۵	ایجاد روابط احساسی در نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل ← تغییر روابط جوانان در سطح دوستان	۰/۴۷۵	۰/۰۰۰*
۶	وابستگی به نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل ← تغییر روابط جوانان در سطح دوستان	۰/۶۱۹	۰/۰۰۰*

* معناداری در سطح ۵ درصد و با اطمینان ۹۵ درصد

در خصوص رابطه بین تک تک ابعاد نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل (فضای صمیمیت، روابط احساسی، وابستگی) و تغییر روابط جوانان در سطح افراد جامعه، نتایج نشان داد که چون مقدار ضریب همبستگی پیرسون بین ابعاد نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل (فضای صمیمیت، روابط احساسی، وابستگی) و تغییر روابط جوانان در سطح افراد جامعه مثبت است و سطح معناداری آزمون از ۰/۰۵ کمتر می باشد، بنابراین بین فضای صمیمیت، روابط احساسی، وابستگی در نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل و تغییر روابط جوانان در سطح افراد جامعه رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. این نتایج در جدول ۶ نشان داده شده است.

جدول ۶- نتایج آزمون همبستگی پیرسون رابطه بین ابعاد نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل و تغییر روابط جوانان در سطح افراد جامعه

فرضیه	متغیر	میزان همبستگی	Sig
۷	ایجاد فضای صمیمیت در نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل ← تغییر روابط جوانان در سطح افراد جامعه	۰/۵۷۷	۰/۰۰۰*
۸	ایجاد روابط احساسی در نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل ← تغییر روابط جوانان در سطح افراد جامعه	۰/۵۵۴	۰/۰۰۰*

۰/۰۰۰*	۰/۷۰۰	وابستگی به نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل ← تغییر روابط جوانان در سطح افراد جامعه	۹
--------	-------	---	---

* معناداری در سطح ۵ درصد و با اطمینان ۹۵ درصد

۵- بحث و نتیجه گیری

تحلیل نتایج حاصل از تحلیل آزمون ضریب همبستگی پیرسون در ارتباط با رابطه بین ابعاد نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل و تغییر روابط اجتماعی جوانان رابطه معنادار و مستقیم (مثبت) وجود دارد. می توان اینگونه استنباط نمود که تغییرات در نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل به سادگی رخ می دهد و رفته رفته بر سبک روابط افراد جامعه تأثیری منفی می گذارد، که در طولانی مدت می تواند اثرات مخرب روحی و فرهنگی ایجاد نمایند. بنابراین نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل با فراهم آوردن امکانات و ظرفیت های جدید، نحوه ارتباطات و روابط انسانی را متحول کرده است. و از طرفی، در عین حال که روابط افراد را در جهان مجازی افزایش می دهد، در مقابل از دامنه روابط آنان در جهان واقعی می کاهد. نتیجه به دست آمده با تحقیقات اصغرپور ماسوله و محمدی کلاته میر اسماعیل (۱۳۹۳)، آرامون (۱۳۹۲)، فلاطونی (۱۳۹۲)، اسلامی (۱۳۹۱)، آقابابایی و همکاران (۱۳۹۱)، ظریفیان همتیان (۱۳۹۱)، عقیلی و احسان پور (۱۳۹۰)، شیخ انصاری (۱۳۸۴)، چاسومبات (۲۰۱۴)، راجو و همکاران (۲۰۱۴)، ال- خدام (۲۰۱۳)، ویلگاس (۲۰۱۳)، نیوهام (۲۰۱۲)، مولر (۲۰۱۰)، میکسل (۲۰۱۰) و شیم (۲۰۰۷) همسو می باشد.

تحلیل نتایج حاصل از تحلیل آزمون ضریب همبستگی پیرسون در ارتباط با رابطه بین ابعاد نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل (فضای صمیمیت، روابط احساسی، وابستگی) و تغییر روابط جوانان در سطح خانواده نشان داد که بین تک تک ابعاد نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل (فضای صمیمیت، روابط احساسی، وابستگی) و تغییر روابط جوانان در سطح خانواده رابطه معنادار و مستقیم (مثبت) وجود دارد. می توان اینگونه استنباط نمود که هر چه قدر فضای صمیمیت، روابط احساسی، وابستگی در نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل افزایش پیدا کند به همان میزان ارتباطات افراد در سطح خانواده تغییر پیدا می کند و باعث کاهش ارتباطات او با اعضای خانواده اش می شود. چرا که معمولا جوانانی که از نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل استفاده می کنند وقت کمتری را با افراد خانواده خود می گذرانند و در نتیجه تعلقات و ارتباطات عاطفی آن ها با اعضای خانواده کمتر می شود و چه بسا فاصله اجتماعی آنان با اعضای خانواده شان بیشتر می شود. که این امر می تواند تأثیرات مخربی در آینده نزدیک برای فرد و خانواده او به جای بگذارد. نتیجه به دست آمده با تحقیقات اصغرپور ماسوله و محمدی کلاته میر اسماعیل (۱۳۹۳)، فلاطونی (۱۳۹۲)، آقابابایی و همکاران (۱۳۹۱)، ظریفیان همتیان (۱۳۹۱)، ویلگاس (۲۰۱۳)، راجو و همکاران (۲۰۱۴)، میکسل (۲۰۱۰) و شیم (۲۰۰۷) همسو می باشد.

تحلیل نتایج حاصل از تحلیل آزمون ضریب همبستگی پیرسون در ارتباط با رابطه بین ابعاد نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل (فضای صمیمیت، روابط احساسی، وابستگی) و تغییر روابط جوانان در سطح دوستان نشان داد که بین تک تک ابعاد نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل (فضای صمیمیت، روابط احساسی، وابستگی) و تغییر روابط جوانان در سطح دوستان رابطه معنادار و مستقیم (مثبت) وجود دارد. می توان اینگونه استنباط نمود که ایجاد فضای صمیمیت، روابط احساسی، وابستگی در نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل نه تنها باعث کاهش روابط با اعضای خانواده شده است، بلکه باعث شده است که افراد به مراتب کمتر با دوستان و سایر همسالان خود ارتباط بگیرند. به عبارت دیگر میزان گرایش آن ها به برقراری ارتباط با همسالان و دوستانشان کمتر شده است. چرا که افراد در این شبکه های نوین تمایل دارند که با کسانی دوست شوند که آن ها را نمی شناسند و حتی از ماهیت اصلی ارتباطشان نیز مطمئن نیستند. این طور روابط به مرور منجر می شود، کاربران عضو این شبکه ها برقراری ارتباط با دوستان مجازی را به برقراری ارتباط با دوستان خود ترجیح دهند. نتیجه به دست آمده با تحقیقات اسلامی (۱۳۹۱)، چاسومبات (۲۰۱۴)، ال- خدام (۲۰۱۳)، نیوهام (۲۰۱۲)، میکسل (۲۰۱۰) و شیم (۲۰۰۷) همسو می باشد.

تحلیل نتایج حاصل از تحلیل آزمون ضریب همبستگی پیرسون در ارتباط با رابطه بین ابعاد نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل (فضای صمیمیت، روابط احساسی، وابستگی) و تغییر روابط جوانان در سطح افراد جامعه نشان داد که بین تک تک ابعاد نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل (فضای صمیمیت، روابط احساسی، وابستگی) و تغییر روابط جوانان در سطح افراد جامعه رابطه معنادار و مستقیم (مثبت) وجود دارد. می‌توان اینگونه استنباط نمود که ایجاد فضای صمیمیت، روابط احساسی، وابستگی در نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل و تبادل اطلاعات و ارتباطات با کاربران عضو این شبکه‌ها و ایجاد نوعی همبستگی با آن‌ها باعث عدم فعالیت و حضور کم رنگ‌تر و به عبارت دیگر کاهش ارتباطات با افراد در فضای واقعی شده است. نتیجه آنکه رشد روز افزون نرم افزارهای شبکه‌های اجتماعی در فضای مجازی به مرور زمان باعث انزوای اجتماعی و کاهش فعالیت‌های اجتماعی افراد در جامعه می‌گردد. همچنین این افراد به مرور زمان، دچار نوعی نارضایتی کلی از زندگی خود در جامعه می‌شوند. نتیجه به دست آمده با تحقیقات آرامون (۱۳۹۲)، اسلامی (۱۳۹۱)، آقابابایی و همکاران (۱۳۹۱)، عقیلی و احسان پور (۱۳۹۰)، چاسومیات (۲۰۱۴)، مولر (۲۰۱۰) و مک فرسن و همکاران (۲۰۰۶) همسو می‌باشد.

این یافته پژوهش مهر تاکیدی است بر نظریه‌های کنش ارتباطی هابرماس، نظریه وابستگی مخاطب، نظریه کاشت و نظریه مارشال مک لوهان که در چارچوب نظری پژوهش بحث گردید. چرا که مارشال مک لوهان معتقد است که بشر ابزار را شکل می‌دهد، ابزار نیز در شکل‌دهی بشر دخالت دارد، و پیشرفت رسانه‌ها در آینده مشکل ساز خواهد شد. نظریه کاشت نیز از دیگر نظریاتی است که به تأثیرات رسانه‌ها در دراز مدت اهمیت می‌دهد. بر طبق این نظریه، گرنبر بر کنش متقابل میان رسانه و مخاطبانی که از آن رسانه استفاده می‌کنند و نیز بر چگونگی تأثیرگذاری رسانه‌ها بر مخاطبان تأکید دارد. نظریه کاشت فرهنگی را مطرح می‌کند که در آن برنامه‌های رسانه‌های جمعی همانند بذری که کاشته می‌شود و سپس رشد می‌کند، آثاری را در مخاطبان به جا می‌گذارد. این برنامه‌ها و آثاری که دارد، عموماً منفی است و مانند مواد مخدر یک نوع اعتیاد به وجود می‌آورد.

در این راستا براساس یافته‌های پژوهش می‌توان پیشنهادات زیر را ارائه داد:

- به دلیل استقبال گسترده کاربران خصوصاً قشر جوان از نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل، بررسی مسائل مربوط به این شبکه‌ها جهت اتخاذ تصمیمات صحیح و برنامه‌ریزی دقیق توسط مسئولان فرهنگی و اجتماعی و نیز والدین، ضروری است. به گونه ای که نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل از جنبه‌های مختلف مورد کنکاش و ارزیابی قرار گیرد.
- خانواده‌ها اوقات بیشتری از وقت خود را با فرزندان در فضای داخل و بیرون از خانه بگذرانند، به طوری که فرزندان احساس خلا نکنند و جهت جبران این کمبود به نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل پناه نبرند.
- در کتاب‌های درسی بخشی در ارتباط با آشنایی افراد با فن‌آوری‌های جدید، نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل و توجه به اثرات خطرات بالقوه آن‌ها طراحی و تدوین گردد. همچنین نقش نهادهای آموزشی و رسانه‌ها، به ویژه رسانه ملی، در این زمینه می‌تواند بسیار کارآمد و اثر بخش باشد. به طور مثال می‌توان به ساخت و برنامه‌ها و تیزرهایی با موضوع تکنولوژی‌های نوین به ویژه نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل و مزایا و معایب آن و انواع خطرات موجود در این فضاها و راهکارهایی جهت آشنایی و مقابله با آن‌ها اشاره نمود.
- نهادهای ملی برای سوق دادن کاربران به نرم افزارهای شبکه‌های اجتماعی ایرانی به جای موارد خارجی تلاش‌های ثمربخشی را انجام دهند.
- درک صحیح نیازهای جوانان و برنامه‌ریزی گسترده برای جهت‌دهی به روابط اجتماعی و پر کردن اوقات فراغت آن‌ها به ویژه کاهش بیکاری در سطح جامعه.
- در نهایت اگر فرهنگ صحیح استفاده و برنامه‌ریزی و مدیریت درست بر شناخت نیازها از نرم افزارهای شبکه اجتماعی موبایل در سطح جامعه ترویج پیدا کند، میزان تعاملات و ارتباطات بین فردی به طور صحیح صورت می‌پذیرد.

منابع

۱. آرامون. ز. بررسی میزان استفاده از شبکه های اجتماعی در تغییر رفتار اجتماعی جوانان مطالعه موردی فیس‌بوک. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، ۱۳۹۲.
۲. اسماعیلی. م. ص و فیاض. ا. معرفی و تحلیل نظریه وابستگی به نظام رسانه ای. *دوفصلنامه مطالعات تحول در علوم انسانی*. ۱۳۹۲؛ (۱۱): ۲۶-۵.
۳. اسلامی. م. بررسی شبکه های اجتماعی و تأثیرات آن ها بر ابعاد مختلف زندگی. نخستین کنگره ملی فضای مجازی و آسیب های اجتماعی نوپدید، تهران، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، ۱۳۹۱.
۴. اصغرپور ماسوله. ا؛ محمدی کلاته میر اسماعیل، ن. مصرف رسانه و تأثیر آن بر روابط با اعضای خانواده در میان دانشجویان، مطالعه موردی یک دانشگاه دولتی. *کنفرانس ملی جامعه شناسی و علوم اجتماعی*، سالن همایش های تلاش، تهران، ۱۳۹۳.
۵. آریانی. ا؛ زاهدباپلان، ع؛ معینی کیا، م؛ خالق خواه، ع. نقش شبکه های اجتماعی مجازی در قابلیت های پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی. *مجله دانشگاهی یادگیری الکترونیکی (مدیا)*. ۱۳۹۴؛ (۲): ۳۹-۲۶.
۶. آقابابایی. ع؛ باقری. س؛ باقری. م. اینترنت و روابط خانوادگی. *نخستین کنگره ملی فضای مجازی و آسیب های اجتماعی نوپدید*، تهران، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، ۱۳۹۱.
۷. برهانی. س. دهکده جهانی، زبان جهانی. *سبزاندیشان*. ۱۳۹۲؛ (۲): ۳-۶.
۸. بشیر. ح. افراسیابی، م. صحمدصادق. شبکه های اجتماعی اینترنتی و سبک زندگی جوانان: مطالعه موردی بزرگ ترین جامعه مجازی ایرانیان. *فصلنامه تحقیقات فرهنگی*. ۱۳۹۱؛ (۵): ۶۲-۳۱.
۹. حائری زاده. ع؛ نوغانی. م؛ میرانوری. ع.ر. بررسی تاثیر روابط اجتماعی استاد- دانشجو بر موفقیت تحصیلی دانشجویان. *مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد*. ۱۳۸۸؛ (۶): ۵۳-۲۷.
۱۰. خانیکی. ه. و بابائی. م. تأثیر سازوکارهای ارتباطی اینترنت، بر الگوهای تعامل کنشگران فضای سایبر ایران. *فصلنامه علوم اجتماعی*. ۱۳۹۱؛ (۵۶): ۱۱۶-۷۳.
۱۱. خلاده. خ. تأثیر استفاده از اینترنت در روابط اجتماعی جوانان شهر بندرعباس. *فصلنامه دانش انتظامی هرمزگان*. ۱۳۹۲؛ (۴): ۶۲-۳۵.
۱۲. حسین زاده. م. فضای مجازی به روایت آمار. *ویژه نامه نوروزی روزنامه خراسان*. ۱۳۹۴: ۳۴.
۱۳. حسینی نثار. م. روابط اجتماعی در فضاهای عمومی شهر (با اشاره به شهر رشت). *ماهنامه ره آورد گیل*. ۱۳۹۲؛ ۱۷ و ۱۰۲: ۹۹-۱۸.
۱۴. شمس زاده علوی. ا. بررسی رابطه بین رسانه های جمعی و مشکلات خانوادگی. *مجله اصلاح و تربیت*. ۱۳۸۷؛ ۳۷: ۷۸-۳۳.
۱۵. شیخ انصاری. م. اثر اینترنت بر روابط اجتماعی و فرهنگی نوجوانان در شهر تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی (تهران شمال)، ۱۳۸۴.
۱۶. ظریفیان همتیان. پ. بررسی علل گرایش نوجوانان به استفاده از رسانه های فردی و تأثیر آن در روابط خانوادگی از دیدگاه کارشناسان. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، ۱۳۹۱.
۱۷. عباسی قادی. م. و خلیلی کاشانی. م. تأثیر اینترنت بر هویت ملی. *پژوهشکده مطالعات راهبردی*، تهران، ۱۳۹۲.
۱۸. عقیلی. و. و پوری. ا. تاثیر شبکه های اجتماعی مجازی بر ارتباطات بین فردی کاربران. *فرهنگ ارتباطات*، ۱۳۹۰؛ (۳): ۴۲-۲۵.
۱۹. فاضل قانع. ح. حوزه روابط اجتماعی بر مبنای سبک زندگی اسلامی. *فصلنامه سبک زندگی دینی*. ۱۳۹۳؛ ۳۴: ۱-۷.
۲۰. فلاطونی. س. مطالعه رابطه میزان پذیرش مظاهر نوگرایی و استفاده از رسانه ها با چگونگی روابط خانوادگی در شهر یزد. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت معلم تهران، ۱۳۹۲.

۲۱. قاسمی. م. رسانه های جمعی و امنیت اجتماعی. فصلنامه تخصصی - کاربردی مطالعات امنیت اجتماعی. ۱۳۸۶؛ ۳: ۴۳-۲۳.
۲۲. کفاشی. م. بررسی تأثیر اینترنت بر ارزش های خانواده. پژوهش اجتماعی. ۱۳۸۸؛ ۲(۳): ۷۶-۵۵.
۲۳. کلانتری. ع. ح و حسنی. ح. رسانه های نوین و زندگی روزمره: تأثیر تلفن همراه بر هویت و سبک زندگی جوانان. رسانه. ۱۳۸۷؛ ۷۶: ۱۳۶-۱۱۹.
۲۴. منتظر قائم. م. تقلب، زیرآبزی و نسبت ناروا زدن از ویژگی های اصلی استفاده از شبکه های اجتماعی موبایلی در ایران. شهروند. ۱۳۹۴؛ ۱۳۹۷(۳): ۱۷.
۲۵. ملکیان. ن.، میرزاخانین. آ.، هاشمی نژاد. ر. بررسی رابطه استفاده از پیام کوتاه با ارتباطات میان فردی جوانان (مورد مطالعه دانشجویان دانشگاه آزادبندرعباس). مطالعات رسانه ای. ۱۳۹۲؛ ۲(۸): ۹۳-۸۳.
۲۶. مهدی زاده. ش. و خوشنام. م. تلفن همراه و رفتارهای ارتباطی دانشجویان دانشگاه های شهر یزد. تحقیقات فرهنگی ایران. ۱۳۹۳؛ ۷(۳): ۱۰۶-۸۳.
۲۷. نجف زاده. م؛ انتظاری، م؛ فتحی. ا. بررسی نگرش هویتی کاربران ایرانی شبکه اجتماعی فیس بوک؛ دانشجویان دانشگاه فردوسی مشهد. فصلنامه مطالعات ملی. ۱۳۹۴؛ ۳(۱۶): ۸۲-۶۳.

28. Ahmad, A. A short description of social networking websites and its uses. *International Journal of Advanced Computer Science and Applications*. 2011; 2(2).
29. Al-Khaddam. H. K. Impact of Social Networks on Interpersonal Communication of the Students University College Irbid Girls: Facebook as a Model. *Cross-Cultural Communication*, 2013; 9(5):17-22.
30. Baran. K. S. and Stock. W. G. Interdependencies between acceptance and quality perceptions of social network services: the standard-dependent user blindness. In *Proceedings of the 9th International Multi-Conference on Society, Cybernetics and Informatics (IMSCI 2015)*. 2015.
31. Chang. C., Srirama. S. N., Ling. S. Towards an adaptive mediation framework for Mobile Social Network in Proximity. *Pervasive and Mobile Computing*. 2014;12:179-196.
32. Chasombat, P. Social Networking Sites Impacts on Interpersonal Communication Skills and Relationships, Doctoral dissertation, *National Institute of Development Administration*, 2014.
33. Henderson, S. *Social networks enhance interpersonal communications*. From : <http://ezinearticles.com/?Social-Networks-Enhance-Interpersonal-Communications&id=3850974>. 2010.
34. Kayastha. N., Niyato. D., Wang. P., Hossain. E. Applications, architectures, and protocol design issues for mobile social networks: A survey. *Proceedings of the IEEE*. 2011;99(12): 2130-2158.
35. McPherson. M., Smith-Lovin. L., Brashears. M. E. Social Isolation in America. *American Sociological Review*. 2006; 71 (3), 353-375.
36. Mecheel. V. *Facebook and the invasion of technological communities*. NY, Newyurk, 2010.
37. Moeller. S. Studies show social media may be good for networking not personal skills. From: <http://www.thefamuanonline.com/lifestyles/studies-show-social-media-may-be-good-for-networking-not-personal-skills-1.2237897>, 2010.

38. Newham. M. Is social networking affecting social interaction between users?. *DBS School of Arts, Dublin*, 2012.
39. Ofcom. *Social networking: A quantitative and qualitative research report into attitudes, behaviours and use*. 2008.
40. Park. H. S., Oh. K., Cho. S. B. Bayesian network-based high-level context recognition for mobile context sharing in cyber-physical system. *International Journal of Distributed Sensor Networks*. 2011.
41. Rahman, S. H. A. Can't Live without my FB, LoL: The Influence of Social Networking Sites on the Communication Skills of TESL Students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 2014; 134, 213-219.
42. Raju. N. J., Valsaraj. B. P., Noronha. J. A. Online Social Networking among Professional Students: Impact on Interpersonal Relationship. *International Journal of Scientific Engineering and Technology*, 2014; 3(3):289-292.
43. Shim. Y. S. The Impact of the Internet on Teenagers' Face-to-Face Communication. *Global Media Journal*, 2007;6(10): 1-22.
44. Scott. J. *Social Network Analysis*. Sage Publication, London, 2004.
45. Sylvester. D. E. and McGlynn. A. J. The digital divide, political participation, and place. *Social Science Computer Review*, 2010;28(1), 64-74.
46. Tang. J. and Kim. S. Theme-based mobile social network system. In *Dependable, Autonomic and Secure Computing (DASC), 2011 IEEE Ninth International Conference on* . IEEE, 2011.
47. Taylor. P. and Keeter. S. Millennials: A portrait of generation next. *Pew Internet & American Life Project*, Washington DC: Pew Research Center, 2010.
48. Villegas.A. The Influence of Technology on Family Dynamics. *Proceedings of the New York State Communication Association*, 2013; 2012(1):10.
49. Wang. W., Segev. S., Liu. Y. Use of social networking sites for product communication: A comparative study of Hispanics and non-Hispanic whites. *Computers in Human Behavior*. 2015;49:86-93.
50. Wang. Y., Cong. G., Song.G., Xie. K. Community-based greedy algorithm for mining top-k influential nodes in mobile social networks. In *Proceedings of the 16th ACM SIGKDD international conference on Knowledge discovery and data mining* .ACM, 2010.
51. Xu. K., Cui. W., Tie. J., Zhang X. An Algorithm for Detecting Group in Mobile Social Network. *Journal of Networks*. 2012;7(10):1584-1591.